

Pilot Bölgeler:

BUindiği gibi yurdumuzda ticari olmayan yakıtların genel enerji dengesindeki payı % 50 nin üstündedir. Ekonomik ve toplumsal zararlaraya yol açan bu durumun önlenmesi için en etkili tedbir bölgesi linyit üretimine ağırlık verilerek vatandaşa ucuz linyit sağlanmasıdır. Bölgesel linyit üretimi politikasının uygulanması için çalışmalar devam etmektedir.

Dumansız - Kokusuz Yakıt Konusu:

Gelişmiş ülkelerde büyük şehirlerin önemli bir problemi olarak ortaya çıkan havanın

kirlenmesi, son yıllarda yurdumuzda da acil tedbirler alınmasını gerektiren bir konu haline gelmiştir. Öncelikle, bu programın en şiddetli şekilde kendini hissettirdiği Ankara'nın havasının kirlenmesinin önlenmesi icap etmektedir. 1967 yılı içinde Ankara'da yakıt olarak kullanılmak üzere, özel bir nev'i kok üretilmesi için çalışmalar tamamlanacaktır.

Öte yandan Ankara'da açılmış bulunan kaloriferli kurslarının da gerek linyit yapılmasında ekonomi sağlanması, gerekse havanın kirlenmesini belirli bir ölçüde önlemesi bakımından fayda sağladığı anlaşılmıştır.

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü

Yurdumuz yeraltı zenginliklerinin meydana çıkarılması ve değerlendirilmesi gayesiyle 1933 yılında kurulan "Petrol Arama ve İşletmesi İdaresi" ile "Altın Arama ve İşletme İdaresi" teşekküllerinin madencilüğimizin gelişmesi için yeterli olmadıkları görülmüş ve bütün madenlerimizin sistematik bir şekilde etüd ve aramalarını yapabilecek bir müessesese kurulması düşünülerek 1935 yılında 2804 sayılı kanunla Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü kurulmuştur. Bu kanunun 2 nci maddesi, Enstitüyü, memleketimizi işletmeye elverişli her çeşit maden ve taşocağı gibi yeraltı servetlerini meydana çıkarmak, işletilenlerin daha verimli ve teknik bir şekilde çalıştırılma imkân ve vasıtalarını incelemek, gerekli jeolojik etüd ve madencilik aramaları kimyasal analiz ve denemeleri yapmak, bu çalışmalarda yardımcı olacak çeşitli harita, plân ve sair dokümanları hazırlamak ve bu işlerde çalışacak Türk mühendis, teknisyen, uzman ve işçisini yetiştirmekle görevlendirmiştir.

Enstitünün kuruluşundan bugüne kadar geçen 31 yıllık çalışma süresi içinde tesbit edilen maden ve hammaddeler yurdumuzda demir-çelik, çeşitli maden, petrol, kömür, seramik, çimento, tuğla, azot sanayii ve cam sanayii gibi çeşitli endüstri dallarının kurulmasında ve gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Enstitü, 1965 yılından itibaren madencilimize daha yararlı olabilmek gayesiyle şahıslara ait ruhsatlı demir ve kömür sahalarında etüd ve aramalara başlamış, 1963 yılında alman bir kararla da bu aramalar bakır, kurşun, çinko, civa, antimuan, krom, fosfat; 1964 yılında lületaşı, bortuzu, flüorit ve 1965 yılında da mika, kükürt, manyezit, potas tuzu ve bitümlü maddelere uygulanmaya baş-

lamıştır. Bu sayede Özel Sektör elinde bulunan birçok maden sahalarının sistemli bir şekilde etüdü yapılabilmekte ve bu yatakların daha verimli bir şekilde işletilme imkânları araştırılmaktadır. Bu etüd ve aramalara ait masraflar Enstitü bütçesinden karşılanmakta olup, tesbit edilen rezervin üretimi ve satışı sırasında az bir yüzde bu masraflara karşılık Hazine'ye ayrılmaktadır.

Enstitünün, kuruluşundan beri geçen süre içinde yaptığı çalışmalar özet bir şekilde aşağıda belirtilmiştir:

1. Jeolojik Harita Çalışmaları: 1

Enstitü, 1964 yılında Türkiye'nin 1/800 000 ölçekli jeolojik ve tektonik haritasını yayınlamış ve bunu takiben 1954 yılından itibaren de Türkiye'nin tamamını içine alan 444 paftadan ibaret 1/100 000 ölçekli jeolojik harita yayınlanarak memleketimizin istifadesine sunulmuştur. Bunlardan başka, 1961 yılında basılmaya başlanan 18 paftadan ibaret, Türkiye 1/500 000 ölçekli jeolojik haritasının basımı 1965 yılı başlarında bitirilerek Resmî ve Özel Sektör ile şahısların istifadesine sunulmuştur. Bu haritaya ait 8 paftanın açıklayıcı notu yayınlanmış olup, diğerleri de peyderpey yayınlanacaktır.

Türkiye'nin büyük ölçekli ve kullanışlı jeolojik haritasını hazırlamak, yeraltı kaynaklarının kısa zamanda ortaya çıkarılmasına yardımcı olmak gayesiyle maden ve petrol bakımından önemli görülen sahalar ön plânda olmak üzere 1/25 000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritasının çıkarılması çalışmalarına hız vermiş, yerli ve yabancı Üniversite ve kuruluşların bu çalışmalara iştirakleri sağlanmıştır. Diğer taraftan, çeşitli maden, kömür ve

endüstriyel hammadde yataklarının tetkiki, petrol, jeotermik enerji, hidrojeoloji, volkanolojik études v.b. çeşitli maksatlarla 1/25 000, 1/10 000, 1/5000 ve 1/2000 ölçekli muhtelif haritalar da yapılmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin metalojenik ve mineralojik haritaları ile maden zuhurlarını gösterir haritalar hazırlanmaktadır.

2. Volkanolojik, Hidrojeolojik ve Jeotermik Enerji Etüdleri

1/500 000 ve 1/100 000 Ölçekli jeolojik haritaların etüd ve revizyon işlerinin tamamlandığı son yıllarda yurt içinde serpilmiş bulunan volkanların fiziksel ve kimyasal özellikleri tesbit edilerek bunlardan faydalanılma imkânlarının araştırılmasına başlanılmıştır.

Hidrojeoloji etüdüleri konusunda ise memleketimizin çeşitli bölgelerine dağılmış sıcak su ve maden suyu kaynaklarından en derin bir şekilde faydalanılma imkânlarının araştırılması gayesiyle çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca, enerji üretiminde kullanılabilir yeraltı tabii buhar sahalarının tesbiti gayesiyle jeolojik ve jeofizik études ile jeotermik ölçü alımı çalışmaları yapılmaktadır. Tabii buhar sahalarımızın biran evvel değerlendirilebilmesi ve ucuz enerji üretimine geçilebilmesi gayesiyle hazırlanan proje gereğince önümüzdeki yıl sondajlı aramalara başlanılacaktır.

3. Foto-Jeolojik Etüdler:

Topografik harita alımı maksadıyla hazırlanmış 1/35 000 veya 1/60 000 ölçekli siyah-beyaz hava fotoğraflarından jeolojik etüd ve maden prospeksiyonu çalışmalarında faydalanılmakta ve bu çalışmalar daha kısa zamanda sonuç alınmasını sağlamaktadır. Tecrübe mahiyetinde çekilen renkli fotoğrafları mineralize sahaların tesbitinde olumlu sonuç vermiş, diğer bölgelerin de renkli fotoğraflarının çekilmesi için teşebbüse geçilmiştir.

4. Jeofizik Etüdler:

Jeofizik etüdüleri ilerlemiş çeşitli maden, hammadde ve petrol zuhurları ile mineralize bölgeler üzerinde çeşitli jeofizik études yapılmaktadır. Bu études yeraltında gizli kalmış maden yataklarının tesbitinde ve çeşitli jeolojik strüktürlerin durumlarının araştırılmasında faydalı sonuçlar vermektedir.

5. Uçakla Prospeksiyon Çalışmaları:

Yurdumuzdaki maden yataklarının kısa zamanda ortaya çıkarılmasını sağlamak mak-

sadıyla havadan, uçakla maden prospeksiyonuna önem verilmektedir. 1958 Yılından beri yapılmakta olan havadan radyoaktif maden prospeksiyonuna paralel olarak havadan manyetik ve elektromanyetik etüdülerin de yapılabilmesi için gerekli teçhizat temin edilmiş ve test uçuşlarına başlanılmıştır. Önümüzdeki yıl Türkiye'nin sahil kesimleri ön plânda olmak üzere çalışmalara devam edilecektir.

6. Jeoşimik Etüdler:

Yurdumuzdaki maden yataklarının modern metodlar yardımıyla etüd ve prospeksiyonları meyanında jeoşimik etüd ve araştırmalara önem verilmiş ve kurulan laboratuvarın genişletilmesi yoluna gidilmiştir. Halen, kurşun, çinko ve bakır sahalarının etüdü maksadıyla yapılan jeoşimik prospeksiyon çalışmalarının civa, molibden, antimon, kobalt ve nikel madenleri için de geliştirilmesine çalışılmaktadır.

7. Petrol Aramaları:

Enstitü, Petrol Kanununun neşrinden evvel yurdun muhtelif bölgelerinde (Raman, Garzan, Adana, Trakya gibi) petrol etüdüleri yapmış ve bugün için Türk ekonomisinde önemli bir yeri olan Raman ve Garzan petrol sahalarını memleketimize kazandırmıştır.

1954 Yılında neşredilen 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümleri gereğince M.T.A. Enstitüsü çalışmalarını III ve IV numaralı Sivas ve Erzurum kapalı petrol sahalarına yöneltmiş ve bu sahaların muhtelif yerlerinde petrol prospeksiyon ve istikşaf etüdüleri yapmıştır. Bu études sonucunda Sivas, Malatya, Erzurum, Gümüşhane ve Muş gibi petrol teşekkülü bakımından önemli olabilecek bazı bölgeler tesbit edilmiştir. Bu bölgelerde detay jeolojik études ve jeofizik études ile Malatya ve Erzurum bölgelerinde de petrol istikşafı gayesiyle sondajlar yapılmasına devam edilmektedir.

8. Maden Aramaları:

M.T.A. Enstitüsü etüd ve arama çalışmalarını öncelikle memleket endüstrisinin ihtiyaç duyduğu hammadde ve madenler ile yurt dışına satışı mümkün hammadde ve madenlere yöneltmiştir. Bu maksatla Enstitünün kuruluşundan 1966 yılı sonuna kadar geçen 31 yıllık süre içinde toplam olarak 476 151 m. sondaj, 74 605 m. galeri ve kuyu yapılmış bulunmaktadır. Bulunan madenlerden işletile-

bilecek nitelikte olanlar işletme teşekküllerine devredilmiş veya mekşuf hale getirilerek Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bildirilmiştir.

Enstitünün 1935-1966 yılları arasında geçen 31 yıllık süre içinde toplam giderler tutarı 493 600 000 TL. sidir. Bunun 52 000 000 TL. sı Enstitünün kendi çalışmaları ile sağladığı gelirlerden ve kalanı da Hazine yardımlarından karşılanmıştır. Buna karşılık Enstitünün çalışmaları sonucu takribi potansiyel değeri 88 milyar TL. sına ulaşan çeşitli maden ve hammadde rezervleri tesbit edilmiştir.

Enstitü çalışmaları sonunda tesbit edilen başlıca maden ve hammadde rezervleri toplam olarak aşağıda gösterilmiştir:

Demir cevheri	200 000 000	ton
Alüminyum cevheri	100 000 000	
Bakır ve bakırlı pirit	54 000 000	
Altın, gümüş, kurşun cevheri	284 000	
Kolamanit	11 000 000	
Kurşun-çinko cevheri	230 000	
Kükürt	630 000	
Wolfram	10 000 000	
Manyezit	5 000 000	
Fosfat	200 000 000	
Taşkömür	117 000 000	
Linyit kömürü	700 000 000	
Asfaltit	12 000 000	
Uranyum (U. Metal)	1 000	
Alünit	10 000 000	
Asbest	250 000	
Lületaş (Sandık)	600 000	

Enstitünün bugüne kadar yaptığı çalışmalar Türkiye'nin maden ve hammadde kaynakları bakımından zengin olduğunu göstermektedir. Krom ve borasit rezervlerimiz dünyanın sayılı memleketleri arasına girmektedir. Ayrıca, bakır, civa, antimuan, kurşun-çinko, lületaş, mermer gibi çeşitli maden ve hammadde kaynakları bakımından da uygun jeolojik imkânlar mevcuttur. 1966 yılında yapılan etüd ve aramalar sonucunda Kesikköprü-Ankara, Kozan-Feke, Silifke-Anamur ve Şanlı-Balıkesir sahalarındaki demir yataklarının jeolojik olarak 150 milyon tondan daha fazla demir cevheri rezervi ihtiva edebilecekleri tahmin edilmiş olup, bu yatakların etüd ve aramalarına devam edilmektedir. Enstitünün, yapmakta olduğu çalışmalar sonunda yurdumuzun maden potansiyelinin kısa zamanda ortaya çıkarılacağı ve yurt ekonomisi için yeni kaynaklar bulunacağı ümid edilmektedir.

9. Laboratuvar Çalışmaları

Yurdumuzda mevcut her çeşit maden ve endüstriyel hammaddenin kimyasal, mineralojik, petrografik, röntgenografik, spektrografik ve uranolojik analizleri ile muhtelif cevher zenginleştirme tecrübelerini, maden ve hammaddelerin sanayide kullanılış yerlerini tesbit maksadıyla yapılmakta olan laboratuvar çalışmalarına devam edilmiştir. Ayrıca, fosfat, dumansız yakıt, bitümlü şist ve düşük tenörlü demirler konusunda pilot ölçüde semiendüstriyel tecrübeler yapabilmek için hazırlık çalışmaları yapılmaktadır.

Enstitünün, halen inşa halinde olan laboratuvar binalarının 1967 yılında tamamlanmasını müteakip yurt ölçüsündeki ihtiyacı karşılayabilmek ve semiendüstriyel pilot deneylere daha fazla imkân ayırabilmek mümkün olacaktır.

10 Maden Envanteri Çalışmaları:

Yurdumuzdaki maden ve hammadde yataklarının güvenilir bir envanterinin çıkarılması için yapılmakta olan çalışmalara devam edilmektedir. Envanterler tamamlandıkça her maden için ayrı bir kitap şeklinde yayınlanacak ve ilgililerin istifadesine sunulacaktır.

11. Hazırlanmakta Olan Yeni Projeler:

Enstitü çalışmalarının daha etkili olabilmesi ve yurdumuz yeraltı zenginliklerinin kısa zamanda memleket ekonomisine arzı için yeni projeler üzerinde çalışılmaktadır.

Enstitünün teçhizat ve malzeme bakımından takviyesi ve Enstitü laboratuvarlarının modern bir şekilde teçhizi gayesiyle AID kanalı ile Amerikan Hükümetinden yardım sağlamayı hedef tutan bir projenin kabulü için temaslara devam edilmektedir.

Alman Hükümetinin 1/25 000 ölçekli jeolojik haritaları çıkarılması çalışmalarına iştiraki için bir proje hazırlanmış olup, temaslara devam edilmektedir.

Yurdumuzun üst kabak yapısının ortaya çıkarılması; tektonik durumu, teşekkül bazının, jeosenklinallerin tayini ve sahilleri çevreleyen deniz tabanlarının incelenmesi gibi çeşitli gayelerle gravimetrik ve manyeometrik haritaların çıkarılması çalışmaları daha geniş anlamda ve Arz Kabuğu Projesi adı altında ele alınacaktır.

Fosfat, bitümlü şist, dumansız yakıt ve düşük tenörlü demir cevherlerinin zenginleştirilmesi konusunda pilot ölçüde semi endüstriyel tecrübeler yapacak tesislerin kurulması için çalışmalar yapılmaktadır.

CENTO memleketleri ile memleketimiz arasında madencilik ve jeolojik konularında müşterek çalışmalara devam edilmekte, seminer ve simpozyumlar tertiplenmektedir. Böylelikle benzer yapıya sahip bu ülkelerin yeraltı zenginliklerinin değerlendirilmesine çalışılmaktadır.

Enstitü ihtiyaçlarının karşılanması, ilmi etüd ve araştırmalar için çeşitli yabancı devletlerle ve milletler arası kuruluşlarla temaslar yapılmaktadır.

1968 Yılında yurdumuzda Maden Ekonomisi konusunda milletler arası bir seminerin tertibi istenmekte ve bunun için gerekli ön temaslar yapılmaktadır.

Enstitü çalışmalarının daha etkili olabilmesi, geniş bir alana yayılmış olan faaliyetlerin yöneltmesi ve bilimsel mahiyetteki araştırmalara hız verilmesi gayesiyle Enstitü bünyesinde bir Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurulu teşkil edilmiştir.

12. Diğer Çalışmalar:

Enstitü arazi ve laboratuvar çalışmalarının yanı sıra, eleman yetiştirme konusu üzerinde de önemle durulmaktadır. Bu maksatla çeşitli konularda yurt dışında ve yurt içinde öğrenciler okutulmakta ve ayrıca Enstitünün ihtiyacı olan sondör ve prospektörlerin yetiştirilmesi gayesiyle kurslar açılmaktadır.

Enstitü çalışmalarından alınan sonuçları belirtir raporlar hazırlanmakta ve bu raporlar Enstitü arşivinde muhafaza edilmektedir. Sayısı takriben 9500'ü bulan bu raporlardan mukaveleli ve ücretli olanların dışındakiler şahıs ve kuruluşların istifadesine açık bulunmaktadır. Ayrıca, yayın çalışmalarına önem verilmekte, hazırlanan harita, kitap, mecmua ve broşürler ilgililerin istifadesine sunulmaktadır.

13. 1967'ye Gिरerken:

Enstitünün 1967 Yılı İş Programı hazırlanırken yurdumuzun ekonomik gelişmesinde önemli yeri bulunan, yurt içine ve yurt dışına satışı mümkün maden ve hammaddeler ile

enerji kaynaklarının etüd ve aramaları önemle göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca, özel şahıs veya kuruluşların maden ve hammadde yataklarının etüd ve aramaları ile bu yataklardan daha verimli bir şekilde faydalanma imkânlarının araştırılması konusundaki çalışmalara geniş ölçüde yer verilmiştir.

Yurdumuzun maden potansiyelinin ortaya çıkarılmasında öncelik sağlayacak olan havadan, uçakla maden prospeksiyonu çalışmaları üzerinde önemle durulan bir konudur. Ayrıca, memleketimizin gittikçe artan yakıt ve enerji ihtiyacının karşılanabilmesi için kömür yataklarının aramalarına paralel olarak tabii gaz, petrol, bitümlü şist ve jeotermik enerji kaynaklarının etüd ve aramalarına önem verilmektedir.

Enstitünün 1967 yılı çalışmalarında demir, bakır, kurşun, çinko, civa, antimuan, amyant, fosfat ve potas yataklarının etüd ve aramalarına bilhassa önem verilmektedir. Buna paralel olarak 1/25 000 ölçekli jeolojik haritaların çıkarılması, çeşitli ölçeklerde jeolojik, tektonik, metalojenik ve jeofizik haritaların hazırlanması için çalışmalara devam edilecektir.

1967 Yılı ortalarına doğru Enstitü laboratuvar ve büro tesislerinin hizmete girmesiyle birlikte daha etkili çalışabilmek ve yurt ölçüsünde her türlü tayin, tahlil, cevher hazırlama testleri ve pilot sanayi deneyleri yapabilmek kabil olacaktır.

14. Sonuç:

Yurdumuzun ekonomik kalkınmasında,, sosyal ve kültürel gelişmesinde, yeni iş sahaları ve endüstri dallarının kurulmasında çok önemli yeri bulunan yeraltı servetlerimizden gereği gibi faydalanılabilmesi ve bunların ekonomimizi besleyen ibirer kaynak haline gelebilmeleri için madencilik sektörüne daha fazla önem ve ağırlık verilmesi gereklidir.

Yurdumuzda modern ve sistemli bir şekilde maden etüd ve arama çalışmaları yapan tek kuruluş olan M.T.A. Enstitüsünün bugüne kadar yaptığı çalışmalar çok olumlu sonuçlar vermiştir. Enstitü çalışmalarının daha verimli olabilmesi ve yeraltı zenginliklerimizin daha kısa zamanda meydana çıkarılabilmesi için Enstitünün eleman, vasıta ve teçhizat bakımından takviyesi ve çalışmaları kısıtlayan mevzuatın değiştirilmesi faydalı sonuçlar verecektir.